

MASARYKOVA UNIVERZITA

Fakulta sociálních studií

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií

Obor Mezinárodní vztahy

**Vliv světových cen primárních komodit na konflikt
v Demokratické republice Kongo v letech 1998 až 2003**

Bakalářská práce

Adam Čajka

Vedoucí práce: Mgr. Filip Černocho

UČO: 219746

Obor: MV - ES

Imatrikulační ročník: 2006

Brno, 2009

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně, pouze za použití pramenů, které jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

4. května 2009

.....

"The conquest of the earth, which mostly means the taking it away from those who have a different complexion or slightly flatter noses than ourselves, is not a pretty thing when you look into it too much."

Joseph Conrad: The Heart of Darkness

Děkuji Mgr. Filipu Černochovi za rady a vedení práce, Mgr. Vladimíru Vaňurovi za pomoc při hledání literatury a PhDr. Marku Pavkovi, Ph.D. za cenné informace z oblasti řešení konfliktů.

Obsah

Úvod.....	7
K metodice práce.....	9
1. Konžský stát ve 20. století: „failed“ anebo „collapsed“ state?	11
2. Kořeny konfliktu v Kongu.....	13
2.1. Etnická a politická argumentace	13
2.1. Ekonomická argumentace	14
3. „Africká světová válka“	16
3.1. Události v předvečer druhé konžské války	16
3.2. Vývoj války v Kongu v letech 1998 až 2003	17
4. Dvě konžské války v 90. letech: konflikt o suroviny	19
4.1. Typy konfliktů o suroviny	19
4.2. Vliv přírodních zdrojů na konflikt v Kongu.....	21
5. Nerostné bohatství Demokratické republiky Kongo.....	23
5. 1. Koltan (kolumbit-tantalit)	23
5. 2. Měď a kobalt	24
5. 3. Diamanty	25
5. 4. Zlato	26
5. 6. Dřevo.....	26
6. Světový obchod	28
6. 1. Vliv cen surovin na konflikt v Kongu.....	29
6.2. Koltan.....	30
6.2.1. Růst ceny (1999-2000).....	30
6.2.2. Propad ceny (2000-2002).....	32
6.3. Zlato	33
6.4. Diamanty	34
Závěr.....	36
Seznam literatury	40
Seznam grafů a příloh	42

Úvod

Při zběžném pohledu na společenské a politické dění na africkém kontinentu lze dojít k tomu, že až na některé výjimky se většina tamních zemí nachází zatím jen na začátku cesty z chudoby a nestability. Mnohé státy zažily od získání své nezávislosti alespoň jednu občanskou válku. Vláda práva, participace obyvatel na politice a efektivní činnost institucí nejsou na seznamu základních potřeb. Národy a etnické menšiny se ocitají v konfliktech, neboť mají odlišnou historii, kulturu, náboženství, ale stále častěji se spory vedou o moc či kontrolu nad nerostným bohatstvím.

Profesor Michael T. Klare nabízí jedno z vysvětlení pro současnou proměnu rizikových faktorů vzniku občanské války tím, že *„téměř úplné vymizení ideologického konfliktu v dnešním světě má mimo jiné za následek přesunutí nerostných zdrojů do středu zájmu, přičemž zajištění přísunu klíčových surovin je chápáno jako jedna z hlavních bezpečnostních funkcí státu. Navíc hodnota některých přírodních zdrojů je nesmírná a tudíž kontrola nad nimi je něco, oč se války vedou.“*¹

Pro ekonomiku rozvojových států, které se specializují na export surovin, jsou častou hrozbou výkyvy cen na trhu. Nemá tento jev vliv také na surovinový konflikt, kdy v podstatě dochází ke změnám hodnoty toho, oč se bojuje? Z případné souvislosti mezi konfliktem o zdroje a cenami těchto zdrojů se nabízejí hned dvě fakticky protichůdné hypotézy, a to, že *zvýšení cen suroviny na světovém trhu vede k větší intenzitě války*. Přirozeně proto, že motivace aktérů je větší. *Snížení cen ovšem také vede k větší intenzitě konfliktu*, neboť neměnný počet zúčastněných aktérů si potřebuje uchovat stabilní přísun financí ze zdrojů, které ztrácí na hodnotě.

Problematika afrických konfliktů není v našem prostředí častým tématem a domnívám se, že občanské válce v Demokratické republice Kongo² (dále jen Kongo či DRK) nebyla vzhledem k jejímu nebyvalému rozsahu věnována dostatečná pozornost.

Cílem této práce je na případové studii konžské války v letech 1998 až 2003 analyzovat, zda vedle závislosti na primárních komoditách a jejich působení za války, má přímý vliv na konflikt rovněž dění na světovém trhu, a to ceny primárních komodit. V této práci se tedy budu stručně věnovat historii Konga a podrobněji se zabývat ozbrojeným konfliktem na konci

¹ Klare, M. : *Resource Wars*, s. 14-15.

² Často se také používá označení Kongo-Kinshasa pro rozlišení se sousední zemí Republikou Kongo neboli Kongo-Brazaville. Demokratická republika Kongo se mezi léty 1971 a 1997 oficiálně nazývala Zairská republika.

90. let. Jedná se o tzv. *druhou konžskou válku*, konflikt neobyčejně významný svým rozsahem a ztrátami na životech. V DRK byla nasazena a dodnes operuje největší mírová mise OSN všech dob MONUC³. Vzhledem k tomu, že se konflikt kvůli využívání nerostných zdrojů neúnosně prodlužoval, OSN v roce 2000 dále vytvořila zvláštní Panel expertů, který se podrobně zabýval problematikou ilegální těžby nerostných surovin v Kongu a nepřímo tak přispěl k ukončení otevřené války v roce 2003.

Ke zpracování jsem si vybral druhou válku v Kongu i pro její neukončený charakter a komplexitu, ve které lze najít mnohé znaky ať už konfliktu etnického či surovinového. Na druhou stranu jsem si vědom, že právě složitost konfliktu může vytvářet nepravé korelace a znesnadnit tak následující výzkum. Snažil jsem se tomu předejít vyloučením surovin, na které mohly mít vliv vnější faktory, jež mohly měnit či převracet kauzální vztah ceny zdroje a intenzity konfliktu.

³ Zkratka pro francouzský název „Mission de l'Organisation des Nations Unies en République démocratique du Congo“.

K metodice práce

Pro účely práce bude průběh konžského konfliktu pojat čistě jako válka o zdroje, ohledně čehož panuje mezi odborníky na danou problematiku široký konsensus.⁴ Analýza se bude zabývat rolí nerostných surovin v průběhu konfliktu (nikoliv jejich podílem na jeho vypuknutí) a tato role bude definována objemem obchodu s komoditou, geografickou polohou, dostupností, mírou *drancovatelnosti* (nakolik náročná je těžba a transport) a cenou na trhu, které se výzkum doposud příliš nevěnoval.

Inspirací a částečným podkladem práce je mimo jiné teorie Paula Colliera a Anke Hoefflerové, kteří odvozují riziko vypuknutí občanské války v chudých zemích od závislosti státu na vývozu primárních komodit. V rámci teorie války o suroviny autoři dále zkoumají, jaký význam má míra centralizace a geografická poloha zdrojů. Oproti tomu profesor Michael Ross nepřikládá takový význam podílu exportu surovin na HDP, ale v řadě svých prací podrobně zkoumá vliv konkrétních surovin na riziko vzplanutí a následnou povahu konfliktu. Nerostné zdroje klasifikuje na takové, které válku zpravidla vyvolávají a na ty, které ji prodlužují. Obě teorie byly na Kongo aplikovány a poskytly, ač dílčí, tak velmi dobré vysvětlení. V této práci se pokusím k těmto dvěma vnitřním faktorům doplnit neprozkoumaný faktor externí, a to vliv ceny na trhu.

Práce je založena na empiricko-analytického přístupu a opřena o zdroje jak primární tak sekundární. Použil jsem studie Světové banky vypracované P. Collierem a A. Hoefflerovou, práce expertů zabývajících se řešením konfliktů o nerostné zdroje a zprávy humanitárních neziskových organizací. Faktografické údaje v textu často vycházejí ze zpráv Panelu expertů OSN, neboť ty patrně poskytují nejvíce detailní přehled o fázích války a shromažďují data z celé řady kvalitních zdrojů včetně reportáží z konfliktní zóny.

V případové studii DRK se budu zabývat tím, které bojující strany kontrolovaly naleziště nerostných surovin ve vybraném časovém úseku (druhá konžská válka). Následně bude třeba analyzovat vývoj cen několika surovin, které budou vybrány buďto na základě vysokého objemu těžby (kobalt, zlato), konfliktní povaze (diamanty) či svého unikátního místa na světovém trhu (koltan). V závěru dojde ke zhodnocení, zda dosažené výsledky mají omezenou platnost v DRK či jsou aplikovatelné universálně.

Odpovědí na otázky stanovené v úvodu bude to, potvrdí-li se či nikoliv přímá vazba mezi změnami bojišť a změnou cen zdrojů o které se na nich bojovalo. Dokáže-li se posun v

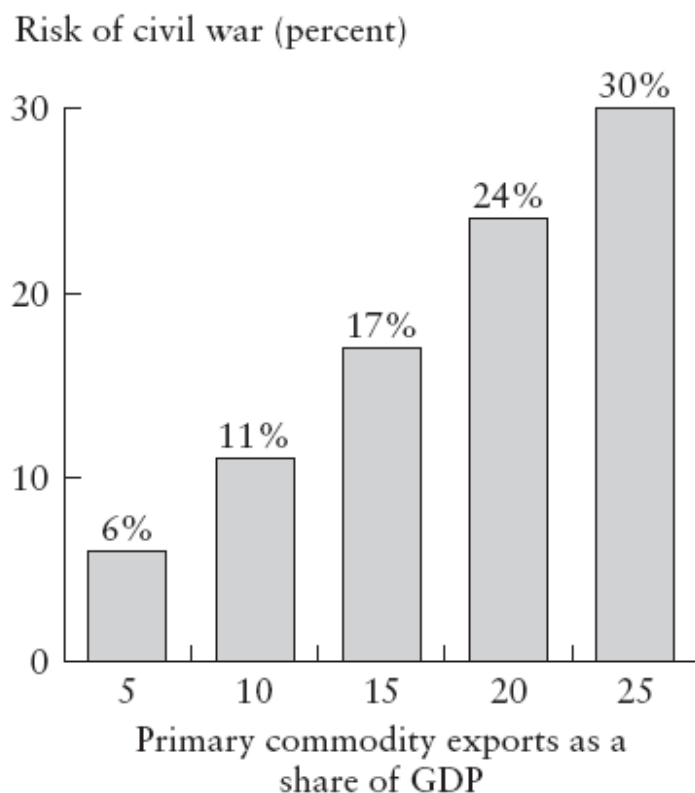
⁴ Například Ross (2004), Ballentine (2004), Renner (2002).

chování aktérů konfliktu odpovídající hypotézám, vedle Collierovy přímky⁵ (viz graf č. 1) a povahy přírodních zdrojů (výzkum Michaela Rosse), se bude dát zařadit k proměnným i cena surovin, o jejichž kontrolu se válka vede.

Pozornost bude zaměřena výhradně na nerostné suroviny, o které byl konflikt přímo veden a blíže zkoumáno bude, jak se do vývoje konžské války promítly jejich ceny na světových trzích. Cílem práce je nalézt či vyvrátit spojitost mezi cenami surovin na světovém trhu a vývojem války, konkrétně korelaci změn cen na burzách a pohyby bojišť a intenzitu bojů na nich. Jedná se pouze o abstraktní modely nebo tomu tak v Kongu mohlo být ?

Graf č. 1: **Přírodní zdroje a riziko konfliktu v nízko-příjmových zemích**

(Zdroj: Collier, P. – Hoeffler, A.: *Greed and Grievance in Civil War*: 5)

⁵ Collierova přímka či Collierův graf znázorňuje efekt exportů primárních komodit na riziko konfliktu. Efekt je jak statisticky významný, tak silný. Země, které se nacházejí na největší úrovni rizika (exporty primárních komodit představují 33% jejich HDP) čelí podle CH přibližně 22% riziku vypuknutí občanské války, zatímco pro země bez exportů primárních komodit je riziko vypuknutí občanské války asi 1% (Collier, P. – Hoeffler, A.: *Greed and Grievance in Civil War*, s.580).

1. Konžský stát ve 20. století: „failed“ anebo „collapsed“ state?

Termín „*failed state*“ se používá pro stát, který selhává ve vykonávání jedné či více funkcí, ale kde stále existuje zřetelná vládní struktura. Výraz „*collapsed state*“ se používá k označení země, kde zcela absentuje struktura, legální autorita, právo a politický řád.⁶

Na africkém kontinentu bylo za poslední dekádu hned několik států, které splňovaly kritéria nelibé kategorie *failed state*⁷. Kategorii druhé se většina států dokázala vyhnout, ovšem Kongo, které v roce 2002 bylo doslova ztělesněním stavu kolapsu státní moci a na jehož teritoriu probíhala válka celkem osmi afrických zemí, kritéria „kolabujícího státu“ naplnilo

Na území Konga, třetí největší země v Africe, vedla obrannou válku aliance prezidenta Kabily podporována sousední Angolou, Zimbabwe a Namibií, proti povstaleckým hnutím na východě země a jednotkám Rwandy, Ugandy a Burundi⁸, které do země intervenovaly. Za doby nejtěžších bojů byla větší část země pod kontrolou cizích vojsk. Jen válka od roku 1998 stála 3,5 milionu lidských životů.⁹ Profesor René Lemarchand charakterizoval Kongo jako zemi, která byla „rozdělena mezi čtyři zčásti autonomní enklávy, z nichž tři byly pod nadvládou hnutí rebelů. DRK se stala nejvíce fragmentovaným a násilným bojištěm na africkém kontinentu, kde byl do destrukce státu a kořistění lidských i přírodních zdrojů zapojen bezprecedentní počet stran a externích subjektů.“¹⁰

Právě tato situace umožnila nekontrolovatelné kořistění nerostných surovin všemi bojujícími stranami, kterým se práce bude zabývat v praktické části. Pro základní historickou orientaci je třeba zmínit několik faktů.

Krise DRK má hluboké kořeny v historii, a to již v době koloniálního uspořádání ve střední Africe. Kongo bylo kolonií belgickou a na Berlínské konferenci (1884-1885) byl oficiálně uznán nárok krále Léopolda na osobní vlastnictví země, „*kteřou 30. dubna 1885 nazval Svobodný stát Kongo a hlavní město přejmenoval na Léopoldville.*“ Kvůli svému nesmírnému nerostnému bohatství „...byla země od roku 1886 řízena jako obchodní podnik spíše než jako stát.“¹¹ Za příčinu konžské krize je možné považovat rovněž nepříliš reflektovaný fakt, a to

⁶ Zartman, W.: *Need, Creed, and Greed in Intrastate Conflict*, s. 267.

⁷ Rozvrácené státní struktury šlo vypořádat od Guiney Bissau, Burundi, obou Kong po Somálsko nebo válečnou Sierra Leone.

⁸ Pro zjednodušení budu používat názvy států, i když v rámci nich je možné rozlišit větší počet aktérů, často postavených proti sobě (např. Rwanda: Tutsiové a Hutuové). Názvy států zastupují tehdejší mocenské struktury.

⁹ Global Witness (GW): *Same Old Story*, s. 3.

¹⁰ Lemarchand, R.: *The Dynamics of Violence in Central Africa*, s. 29-30.

¹¹ GW: *Same Old Story*, s. 6.

že v Kongu, stejně jako v ostatních zemích tropické Afriky, byly ustaveny kolonialisty tzv. *minimální extraktivní státní struktury*.¹²

Jako druhý historický zdroj krize lze chápat politický režim nastolený záhy po získání nezávislosti v roce 1960. Ústřední postava národněosvobozeneckého hnutí, Patrice Lumumba se stal prvním ministrem,¹³ ovšem po odchodu Belgičanů musel čelit kolapsu úřední administrativy země. V roce 1961 byl Lumumba zabit a dodnes je chápán jako hrdina svého národa a symbol emancipace ve více zemích střední Afriky. Zanedlouho poté se země ocitla pod vládou armádních elit.

Více než třicet let stál v čele státu Mobutu Sese Seko, jeden z nechvalně proslulých afrických diktátorů. Trvání jeho politického režimu bylo umožněno mimo jiné bipolárním rozdělením světa, kdy se spory mezi supervelmocemi odehrávaly v zemích Třetího světa a západní mocnosti vedly v Africe politiku zdržování komunismu za každou cenu. Mobutuův režim byl odkázán na podporu západu a na začátku 90. let jeho moc začala upadat v důsledku ztráty prostředků ze západních zemí a v kontextu vlny demokratizace po studené válce. Režim sice zareagoval změnami v ekonomice a povolením participace na politice ve formě pluralitního zastoupení, ale stav země byl již neudržitelný. Zlom jen uspíšily události ve Rwandě v roce 1994, kdy se strůjci genocidy uchýlili do tehdejšího Zairu a začala bezprecedentní vlna násilí, která vyústila ve dvě regulérní války, dodnes nekončící nepokoje a celkově přes pět milionů obětí na životech.¹⁴

¹² „Mnoho rozvojových zemí totiž, přes rozšířené mýty o fungující a kvalitní koloniální správě, po období koloniální nadvlády zdědilo vsuktku mizerné institucionální zázemí. Jak to většinou bylo s koloniální správou v Třetím světě nesmírně zajímavým způsobem dokazuje Acemoglu a kol. (2001). Kvalita institucí, které svým bývalým koloniím zanechali kolonialisté, se podle Acemogla a kol. do značné míry odvíjí od jedné, na první pohled poněkud obskurní, ve skutečnosti však nesmírně významné, proměnné: různé míry úmrtnosti evropských osadníků v různých Evropany podmaňovaných zemích. Tam, kde panovalo pro Evropany vhodnější klima (jako např. v Austrálii), tam se Evropané usazovali ve větších počtech. Jejich vysoké množství vedlo k poptávce po státních institucích a kvalitě vládnutí na evropské úrovni a zároveň bylo díky němu umožněno naplnění těchto požadavků. Zatímco pro kolonie v oblasti tropického podnebného pásu (především v 19. století) mnohdy platilo, že každý druhý Evropan, který do nich přijel, během několika týdnů, či měsíců zemřel na choroby, vůči nimž jsou místní obyvatelé imunní. V takových oblastech Evropané svou přítomnost omezili na vybudování minimálního tzv. extraktivního státu sloužícího především k vytěžení cenných místních zdrojů. A Acemoglu a kol. skutečně statisticky prokázal, že v zemích, kde evropští osadníci před 100 lety hodně umírali, po nich zůstaly slabé státní instituce.“ Citováno z (Klusáček 2008 : 3).

¹³ GW: *Same Old Story*, s.7.

¹⁴ Dle studie International Rescue Committee si konflikt a zejména humanitární krize v Kongu od roku 1998 zatím vyžádaly 5,4 milionu lidských životů. (<http://www.theirc.org/special-report/congo-forgotten-crisis.html>).

2. Kořeny konfliktu v Kongu

Průběh druhé konžské války a její výsledky dnes již známé jsou. Jaké příčiny ale stály za jejím vznikem a neobyčejně dlouhým trváním? V zásadě můžeme identifikovat nejméně tři hlavní zdroje krize.

2.1. Etnická a politická argumentace

První z příčin, která je typickým vysvětlením pro většinu afrických konfliktů, se zakládá na tom, že státy, které získaly ve vlně dekolonizace nezávislost, se ocitly v nových hranicích společně s odlišnými etnickými menšinami. Pojetí vypuknutí války v Kongu jako konfliktu etnik je časté, neboť v zemi je více než 250 etnických skupin rozdělených jen podle jazyků.¹⁵ Rozpory mezi etniky v minulosti existovaly, jelikož jejich příslušníci byli záměrně postaveni proti sobě, aby zahraniční (zde belgická) správa díky privilegování menšiny mohla snáze udržet moc nad většinou.¹⁶

Na východě země žije mnoho kmenů, z nichž jsou některé původem spřízněné s Ugandou a se Rwandou. Roznětkou konfliktu byly právě události v sousední Rwandě, odkud v roce 1995 do sousedního Zairu uprchly po spáchané genocidě sta tisíce Hutuů. Když počet uprchlíků rychle přesáhl jeden milion, byly již vytvořeny uprchlické tábory. Mezi uprchlíky ovšem byli mnozí příslušníci ozbrojených skupin, které pokračovaly v bojích a vyrážely na guerillové výpady ze Zairu přes hranice zpět do Rwandy. Rwandská armáda tak získala z důvodu zajištění státní bezpečnosti záminku k vojenské intervenci.

Druhé vysvětlení je založeno na předpokladu, že se Kongo stalo kolbištěm sporů sousedních zemí. Na území DRK se volně pohybovali příslušníci ozbrojených složek organizace UNITA (Národní unie za úplnou nezávislost Angoly), která bojovala proti tehdejší angolské marxistické vládě, a vyskytovaly se zde i další vojenské skupiny ze Rwandy a Ugandy.¹⁷ Lze shrnout, že se území DRK pro svoji přístupnost stalo útočištěm pro lečjaká opoziční (guerillová) hnutí z okolních zemí, jejichž vlády nemohly proti nim efektivně zasáhnou.

¹⁵ Dominantní etnika jsou Kongo, Luba a Mongo, některá z dalších jsou původem z Rwandy, Ugandy a jiných okolních zemí. Nejrozšířenějším náboženstvím je katolické křesťanství (50% populace) a následuje protestantismus (20%), Islám (10%) a místní kultury.

¹⁶ Jedná se o klasickou strategii koloniálních mocností. Tato umělá diferenciací se považuje mimo jiné za příčinu genocidy ve Rwandě mezi tímto způsobem diferencovanými etniky Tutsi a Hutuu.

¹⁷ A to hned tři další revoluční skupiny: Spojené demokratické síly, Fronta západního Nilu a Armáda odporu Páně, kterou tvořili křesťanští fundamentalisté.

Dalším vzdáleným hráčem byl Súdán, který řešil vlastní občanskou válku na jihu, kde byly ozbrojené skupiny podporovány Ugandou. Přítomnost ozbrojených Hutuů v uprchlických táborech ve východním Kongu se stala největší bezpečnostní hrozbou pro Rwandskou vládu.¹⁸ Důvodem následné intervence mohlo tudíž být preventivní zajištění bezpečnosti.

2.1. Ekonomická argumentace

Otevřená válka mezi státy vypukla až po etablování cizích armád na území DRK, a to jistě z motivů různých. Pro nezvykle dlouhé trvání konfliktu se však zdá být významný faktor ryze ekonomický.

Jeden z výsledků výzkumu Colliera a Hoefflerové pro Světovou banku uvádí, že závislost na zdrojích činí chudé státy více náchylné k občanské válce, a to přirozeně z důvodu propadu ekonomiky a nárůstu chudoby. V souvislosti surovin s válkou se hovoří o tzv. *prokletí zdroji* (resource curse).¹⁹ Tři roky před vypuknutím války v Kongu HDP země klesalo zhruba o 5% ročně.²⁰ Stejně tak se rozmáhala chudoba, která měla za následek mimo jiné rozvoj organizovaného zločinu, ve kterém chudí a nezaměstnaní hledali východisko.

Třetí pojetí konžského konfliktu je postaveno na názoru, že šlo především o kořistění nerostných surovin povstaleckými skupinami a sousedními státy. Tento pohled je podpořen tvrzením Panelu expertů OSN²¹ a vysvětluje zejména dlouhé trvání konfliktu. Válka se zkrátka mnoha stranám vyplatila a z jejího prodlužování jim plynul vysoký zisk. Co mohlo vést k takovému stavu?

Po skončení studené války a zániku podpory supervelmocí spojenců ve Třetím světě se nerostné suroviny staly významným zdrojem financování rebelských a separatistických hnutí. Kongo patří v objemu a rozmanitosti nerostných surovin mezi nejbohatší země světa. Stát má neobyčejné zásoby vzácných kovů a minerálů. V Konžské pánvi se rozkládá druhý největší tropický deštný prales, na pobřeží i v pevninském šelfu se nachází naleziště ropy. A především se zde těží sloučenina tantalových kovů *koltan* (zkratka pro kolumbit-tantalit), která je klíčová pro výrobu široké škály náročných technologií (např. elektronických

¹⁸ Ndikumana, L. – Emizet, K.: *The Economics of Civil War*, s. 76.

¹⁹ Tzv. *resource curse* je paradoxní, ale statisticky prokázaná hypotéza, že ve státě bohatém na nerostné suroviny nedochází z různých důvodů k hospodářskému rozvoji. Více: Papyrakis, E. – Gerlagh, R. (2004): “The Resource Curse Hypothesis and its Transmission Channels”.

²⁰ Ross, M: *The Natural Resource Curse: How Wealth Can Make You Poor*, s. 20.

²¹ Panel OSN: *Report 2001*, §32-45.

mikročipů). Vliv na konflikt měl fakt, že mnohé konžské zdroje jsou snadno dostupné, jejich těžba i přeprava není obtížná, tedy suroviny lze *drancovat*. Vlivem nerostných zdrojů na konflikt se bude podrobně zabývat celá kapitola této práce.

Ekonomický prvek byl silně reflektován na úrovni OSN, která v roce 2000 vytvořila zvláštní Panel expertů na analýzu ilegální těžby surovin v DRK.²² Názor, že surovinový prvek se stal podstatně důležitějším než etnické spory je navíc podpořen chováním aktérů za války. Rwanda se během války spojila se svými dřívějšími úhlavními nepřáteli a stejně tak došlo k dalším naprosto podivným aliancím mezi frakcemi.²³ Rwanda na počátku mohla mít oprávněnou snahu dopadnout strůjce genocidy z roku 1994, ale nelze opomenout že v průběhu války, již po ovládnutí oblastí nalezišť koltanu, zemi dle studie Panelu měsíčně plynulo 20 mil. USD. V mnoha dalších případech nelze vyvrátit fakt, že by stranám šlo o více než o ovládnutí nalezišť zdrojů.

Lze dát za pravdu také Tylerovu názoru, že: „...*konflikty o zdroje vyvstávají typicky na místech přesídlení populace. Migranti po usazení začnou využívat zdroje, které byly předtím plně k dispozici místním skupinám.*“²⁴ Ačkoliv samotné propuknutí konžského konfliktu mělo příčiny rovněž etnicko-politického charakteru, v této práci bude na válku nahlíženo primárně jako na konflikt o suroviny. Válčícím stranám šlo zejména o kontrolu území s vysokou koncentrací vzácných nerostů, které dle názoru většiny autorů²⁵ válku financovaly a zapříčinily její dlouhé trvání.

²² Celý název originále zní: „Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo“. Dále v textu pouze „Panel OSN“ či „Panel“.

²³ Ndikumana-Emizet: *The Economics of Civil War*, s 77.

²⁴ Tyler, S: *Policy Implications of Natural Resource Conflict Management*, s. 4.

²⁵ Např. Ross (2004), Ballentine (2004) či Renner (2002).

3. „Africká světová válka“

3.1. Události v předvečer druhé konžské války

Na začátku 90. let, po ztrátě zahraniční podpory, Mobutuova moc začala nenávratně upadat. Státní moc nebyla vykonávána na celém území, o čemž svědčil mimo jiné volný pohyb četných cizích milic.

Pro tehdejší Zair se stala osudnou genocida v sousední Rwandě, jejíž dvě dominantní etnika, Hutuové a Tutsiové, se ocitla v boji. Po završení tohoto zločinu vojenskými elitami Hutuů, začaly na západ, do zdánlivě bezpečného Zairu, proudit sta tisíce utečenců. „*Nejvíce devastující ilustrací uprchlíků jako ‚vektoru násilí‘ byla vlna 1,2 milionu Hutuů, kteří v roce 1994 překročili hranice na východě země a začali volně proudit do severního a jižního Kivu.*“²⁶ Zásadním problémem byl fakt, že se mezi civilními uprchlíky nacházeli i mnozí příslušníci ozbrojených skupin, které byly zodpovědné za genocidu a které se v uprchlických táborech připravovaly na odvetné akce proti vládě Paula Kagameho. Následkem toho mohlo dojít k protiopatření ze strany rwandské vlády, kterým se nakonec stala vojenská intervence do rozpadajícího se Zairu.

Uganda se k intervenci přidala z obdobných důvodů. Oficiálním důvodem pro přítomnost rwandských a ugandských jednotek v Kongu byl tedy boj s povstaleckými skupinami operujícími z území DRK a ohrožujícími tak bezpečnost těchto zemí. „*V případě Rwandy se jednalo především o milice Interhamwe, u Ugandy pak o organizaci NALU (Národní armáda pro osvobození Ugandy) působící na hranicích mezi DRK a Ugandou.*“²⁷

Tragickou událostí roku 1996 byl útok RPA (*Rwandan Patriotic Army*) na uprchlické tábory, při kterém zahynul vysoký počet civilistů.²⁸ Za této chaotické politické situace, října roku 1996 započalo povstání Laurenta-Desiré Kabilu, který se postavil do čela jednotek AFDL (*Alliance of Democratic Liberation Forces*), silně podporován Rwandou, Ugandou a Angolou.²⁹ Jeho proklamovaným cílem bylo svržnutí Mobutuova režimu, což nebylo obtížné, jelikož „...*kapacita země zajistit vnitrostátní bezpečnost byla mizivá stejně jako možnosti čelit externí vojenské hrozbě. Když armáda Rwandy překročila v roce 1996 hranice na východě*

²⁶ Lamarchand, R.: *The Dynamics of Violence in Central Africa*, s. 36.

²⁷ Urbánek, J.: *Občanská válka v Kongu. Analýza příčin občanské války v Demokratické republice Kongo*, s.26.

²⁸ Ndikumana – Emizet: *The Economics of Civil War in Collier, Sambanis: Understanding Civil War, Volume 1: Africa*, s. 76.

²⁹ Tamtéž.

*země a připravila tak půdu pro Kabilův vítězný pochod na Kinshasu, stát Zair již v podstatě přestal existovat.*³⁰

Ačkoliv tehdy AFDL nebyla po vojenské stránce nikterak efektivním útvarem, Kabila se svými jednotkami bez větších problémů dosáhl hlavního města za několik měsíců a prohlásil se prezidentem nově pojmenované Demokratické republiky Kongo.³¹ Profesor Lemarchand podotýká, že „skutečnost, že špatně vyzbrojené a málo organizované koalici proti Mobutuovi stačilo k dosažení bran Kinshasy pouze šest měsíců, byla spíše demonstrací zoufalého stavu zairských ozbrojených sil, než ukázkou síly AFDL.“³²

Brzy po převratu se však Kabilovi původní spojenci, Rwanda, Uganda a Burundi, obrátili proti němu a svojí vojenskou přítomností podnítili povstalecké hnutí na východě země. Kabila se proto obrátil s žádostí o pomoc na Jihoafrické rozvojové společenství (*Southern Africa Development Community* - SADC). Avšak SADC, které je primárně ekonomického charakteru nebylo schopno efektivně zareagovat. Mimo jiné proto, že jeho poslední vojenská operace v mikrostatě Lesotho se mu vymkla z rukou, a tudíž intervence do mnohonásobně většího Konga by byla zcela nemyslitelná. Nakonec se na Kabilovu stranu postavila Namibie, Čad, Zimbabwe a stranu změnila Angola. Pomoc těchto států se Kabilovi podařilo získat především udělením koncesí na těžbu nerostných surovin. Válka celkem osmi zemí a bezpočtu lokálních frakcí začala.

3.2. Vývoj války v Kongu v letech 1998 až 2003

Při vypuknutí konfliktu se oficiální konžská armáda ocitla v katastrofálním stavu a tak se Kabila ze začátku musel spolehnout výhradně na síly svých spojenců. Vedle Zimbabwe, Čadu a Namibie byla značnou posilou Angola, která disponuje největší armádou ve střední Africe a jejíž jednotky navíc měly zkušenosti z vlastní občanské války. Pravdou je, že ani státy, které se postavily na stranu DRK, tak neučinily bez sledování vlastních zájmů.

K získání spojenců Kinshasa použila jako prostředek surovinové bohatství. Vláda udělila mnohé koncese na těžbu jako například na *off-shore* naleziště ropy Angole, podíl na

³⁰ Lamarchand, R.: *The Dynamics of Violence in Central Africa*, s. 32.

³¹ GW: *Same Old Story*, s. 10.

³² Lemarchand, R.: *The Dynamics of Violence in Central Africa*, s. 33.

diamantovém dole v západní provincii Kasai Namibii a těžební, lesohospodářská a zemědělská práva Zimbabwe, které mělo nejméně skromné nároky.³³

Rwanda a Uganda ovládly bohatá naleziště na východě země a podporovaly četné povstalecké frakce. (viz příloha č. 1). Michael Renner o těchto státech konstatuje, že „*Ačkoliv jejich původní motivace bylo především zajištění vlastní bezpečnosti, za situace postupného oslabování státní moci se hlavním důvodem jejich přítomnosti stala možnost těžít z nesmírného přírodního bohatství Konga.*“³⁴

Konflikt v DRK se vedl paralelně na dvou frontách, oficiální a neoficiální. Na oficiální frontě docházelo ke zřetelnému boji dvou a více armád. Tato fronta se táhla přibližně od města Pweto na jihovýchodě ke městu Mbandaka na severozápadě. Neoficiální fronta se vynořovala na území pod kontrolou rebelů a jejich spojenců, Rwandy a Ugandy.³⁵ Renner popisuje, že „*V roce 2002 byla DRC jedinou zemí v Africe, jejíž polovina území byla pod zahraniční vojenskou kontrolou.*“³⁶ Podrobný popis všech aktérů, jejich proměnlivých spojení a bojových operací by znamenal překročení rozsahu i záměru této práce. Pro stručný přehled bojujících stran necht' poslouží příloha č. 1 v závěru práce.

Lze shrnout, že na začátku konfliktu měli převahu povstalci, kterým se za podpory Rwandy a Ugandy téměř podařilo dosáhnout Kinshasy. Kabilův režim byl tehdy zachráněn intervencí Angoly, které se podařilo ofenzívu zvrátit. V roce 1999 se začalo jednat o příměří,³⁷ ovšem výsledky jednání žádná ze stran příliš nerespektovala. V roce 2001 byl Kabila zabit a vlády se ujal jeho syn Joseph Kabila. V roce 2000 byla v zemi nasazena mise OSN MONUC, která se věnovala spíše monitorování situace a ochraně civilistů. Mise patrně výrazně nepřispěla k ukončení války, ale její role v udržování příměří posílila v roce 2003. Podle Human Rights Watch jen mezi lety 1998 až 2002 zahynulo 3,5 milionu civilistů na následky války, nemoci či strádání.³⁸

³³ Renner, M.: *Anatomy of Resource War: How Conflicts are financed by Natural Resource Pillage*, s. 30.

³⁴ Tamtéž, s. 30.

³⁵ Panel OSN: *Report 2001*, § 174.

³⁶ Renner, M.: *Anatomy of Resource War: How Conflicts are financed by Natural Resource Pillage*, s. 30.

³⁷ Tzv. Dohody z Lusaky (http://www.usip.org/library/pa/drc/drc_07101999_toc.html).

³⁸ Human Rights Watch (http://www.hrw.org/en/search/apachesolr_search/DRC).

4. Dvě konžské války v 90. letech: konflikt o suroviny

V dosavadní části práce byly popsány příčiny a historické pozadí konžské války. Nyní se budu věnovat významu nerostného bohatství a pokusím se ukázat, že ačkoliv konflikt vypukl z více příčin (etnických, politických a ekonomických), ve svém průběhu se proměnil téměř výhradně v boj o kontrolu nad zdroji.

V této kapitole bude pozornost věnována několika současným teoriím konfliktů o suroviny. Cílem bude zhodnotit, které z nich mají pro válku v Kongu vysvětlovací hodnotu a vymezit jakou roli na pozadí války mohou suroviny hrát a jakým způsobem nerostné zdroje prodloužily konžský konflikt.

4.1. Typy konfliktů o suroviny

Občanská válka dle definice profesora Jamese Fearona je „*ozbrojený konflikt mezi organizovanými skupinami v rámci jednoho státu, které bojují o moc, kdy jedna strana usiluje o separatismus či jiné rozvrácení stávajícího státu*“ a dále uvádí, že jako občanská válka bývá většinou odborníků klasifikován konflikt, který si vyžádá více než tisíc obětí za jeden kalendářní rok.³⁹

Podobu typického současného vnitrostátního konfliktu lze charakterizovat i takto: „*Namísto klasické války „clauswitzovského“ typu, vedené za účelem vítězství a prosazení určitého závěru, připomínají dnešní konflikty často spíše organizovaný zločin, zaměřený na ovládnutí nerostného bohatství země a jeho prodej na černém trhu. Válečný konflikt je pro takovou činnost vhodným prostředím, neboť na rozdíl od civilního obyvatelstva a vlády, povstalcům stav naprostého chaosu dokonale vyhovuje. Jejich záměrem proto není válku vyhrát, ale pouze co nejdéle udržet, s co nejmenšími náklady a zároveň kontrolovat všechny důležité zdroje surovin a stezky ilegálního obchodu.*“⁴⁰

Podle modelu Colliera a Hoefflerové jsou k vypuknutí občanské války více náchylné právě ty země, které závisí na exportu primárních surovin.⁴¹ Jejich údaje o několika desítkách občanských válek v druhé polovině 20. století dokazují, že nejde o lineární proces. Mezníkem

³⁹ Fearon, J.: *Iraq's Civil War*, s.1.

⁴⁰ Vaňura, V: *Teorie etnického konfliktu*, s. 21: citováno z Klusáček, J: *Rizikové faktory vypuknutí občanské války*, s 14.

⁴¹ Collier, P.- Hoeffler, A.: *Greed and Grievance in Civil War*, s. 563-573.

pro riziko konfliktu je podíl primárních komodit ze 32% na HDP země, když je podíl vyšší, riziko se opět snižuje. (viz graf č. 1)

Toto pojetí dále rozvíjí Michael Ross a se zaměřuje na to, jakou roli hrají různé typy nerostných surovin. V zatím nepropracovanějším statistickém výzkumu na toto téma zkoumá to, jaké mají dopady na občanskou válku jednotlivé typy surovin. Ptá se, zda: „*Mají některé typy zdrojů tendenci více než jiné občanskou válku vyvolat či prodlužovat?*“⁴² Autor dochází k tomu, že suroviny jako vzácné kovy, minerály či diamanty měly dominantní vliv na občanské války v 90. letech, zatímco těžba dřeva a produkce potravin či jiných obnovitelných zdrojů (s výjimkou narkotik) se nezdá být významným faktorem. Ropu staví do popředí mezi důvody vypuknutí konfliktu, zatímco ostatní surovinám přičítá význam především pro prodloužení konfliktu, ovšem s podmínkou, že jsou to zdroje *drancovatelné*.⁴³ Ke klasifikaci zdrojů Ross používá následující tři kritéria: drancovatelnost zdroje (*lootability*), dostupnost (*obstructability*) a jeho legálnost (*legality*).

Další zajímavý druh klasifikace surovinových konfliktů, který má původ v 80. letech souvisí s termínem *environmentální bezpečnost*. Jedná se o obor zabývající se vztahem bezpečnosti a přírodního životního prostředí.⁴⁴ Autoři tohoto směru význam přírodního prostředí nalézají jak ve válkách mezistátních a občanských, stejně tak v lokálních bojích mezi marginálními komunitami. Autor Ruben de Koning ve studii pro SIPRI⁴⁵ uvádí v rámci tohoto přístupu dva hlavní proudy, a to teorii nedostatku zdrojů (*environmental scarcity*) a velkého počtu zdrojů (*resource abundance*).

Teorie nedostatku zdrojů zkoumá vztah mezi rizikem války a klesající dostupností obnovitelných přírodních zdrojů jako je čistá voda, zemědělská půda, lesy.⁴⁶ Tato teze se zabývá významem obnovitelných surovin pro ozbrojený konflikt.

Teorie velkého počtu zdrojů je synonymem termínu *prokletí zdroji* (*resource curse*), který chápe vlastnictví neobnovitelných přírodních zdrojů (jako je ropa nebo vzácné kovy) jako negativum pro hospodářský růst. Drtivá většina autorů považuje za prokázanou souvislost mezi státní závislostí na těchto surovinách a rizikem ozbrojeného konfliktu.⁴⁷ Collier a Hoefflerová jsou toho názoru, že konflikty lze vysvětlit buďto křivdou (*grievance*) anebo chtivostí (*greed*). Shrnují (na statisticky podložené korelaci mezi zdroji a konflikty), že

⁴² Ross, M.: *Oil, Drugs and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War*, s. 48.

⁴³ Ross, M.: *What Do We Know about Natural Resources and Civil War?*, s. 340.

⁴⁴ Koning, R.: *Resource-Conflict Links in Sierra Leone and the Democratic Republic of the Congo*, s. 3.

⁴⁵ Stockholm International Peace Research Institute.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Např. Collier-Hoeffler (2004).

k pochopení současných občanských válek bychom se neměli zabývat křivdami, ale namísto toho hledat vysvětlení v honbě za ziskem povstaleckých hnutí.⁴⁸

4.2. Vliv přírodních zdrojů na konflikt v Kongu

Přírodní bohatství má na konflikt přímý vliv, obzvláště pokud obchod s komoditami není omezován. Tato situace *konfliktních zdrojů* bývá připisována nejen válce v Kongu, ale i Angole, Libérii či Sierra Leone. Přesná definice konfliktního zdroje z Valného shromáždění OSN za zmíněný zdroj označuje takový „*který je použit povstaleckým hnutím k financování jeho vojenských aktivit včetně pokusů o podlomení autority nebo svržení legitimní vlády.*“⁴⁹ Neziskové a lidsko-právní mezinárodní nevládní organizace definici dále rozšiřují na suroviny, které mají jakékoliv spojení s konflikty.⁵⁰

Nakolik lze v Kongu aplikovat teorie? Teze nedostatku zdrojů má poměrně nízkou vysvětlovací hodnotu, jelikož v DRK se nebojovalo o zdroje kvůli přežití (války o vodu), nýbrž kvůli zisku. Oproti tomu velký počet zdrojů jako příčina války je v Kongu patrný již od minulosti. Různé přírodní zdroje mají odlišné působení na válčící strany a vytvářejí jiné druhy konfliktů. „*Drancovatelné zdroje (snadná těžba i transport), jako například aluviální diamanty, narkotika, koltan či dřevo jsou obvykle spojeny s protivládními povstáními, napomáhají většině hráčů, včetně povstalců, vládních sil a civilistů závislých na válečné ekonomice. Dále komplikují řešení konfliktu, jelikož o ně vznikají nové sekundární konflikty. Taková patologická situace byla charakteristická pro pozdní fáze konfliktu v DRK.*“⁵¹

Kritérium drancovatelnosti hraje v DRK významnou roli. Mezi takové zdroje, které lze těžít bez užití těžké techniky, za primitivních podmínek a bez kvalifikované pracovní síly, patří konžské říční diamanty, zlato, dřevo i koltan. Diamanty se dle způsobu těžby dále dělí na říční (aluviální), které lze snadno získávat v deltách řek a hlubinné, „nedrancovatelné“, které se nacházejí i několik stovek metrů pod povrchem. Například v Botswaně nejsou (hlubinné) diamanty hrozbou pro stabilitu na rozdíl od říčních diamantů z Konga.

⁴⁸ Collier-Hoeffler: *Greed and Grievance in Civil War*, citováno z Humphreys, M. *Economics and Violent Conflict*, s. 4.

⁴⁹ UN General Assembly Resolution 55/56 29.1.2001.

⁵⁰ Například Global Witness za konfliktní surovinu (např. dřevo) považuje takovou, jejíž byt' jediný článek obchodního řetězce prošel rukama subjektu typu ozbrojené skupiny, povstaleckého hnutí, řadových vojáků nebo civilní administrativy zapojené do ozbrojeného konfliktu. (Global Witness: *The Logs of War: The Timber Trade and Armed Conflict*, s. 7).

⁵¹ Ballentine, K. *Program on Economic Agendas in Civil Wars: Principal Research Findings and Policy Recommendations*, s. 4.

Ross dále vymezuje fakt, že drancovatelné zdroje mají vliv spíše na neseparatistické konflikty a oproti tomu nedrancovatelné suroviny negativně ovlivňují separatistické občanské války.⁵² Dále vyvozuje obecné principy, mezi kterými zdůrazňuje větší význam drancovatelných zdrojů pro povstalecká hnutí, přirozeně proto, že těžbu a zisk lze provádět za primitivních podmínek, často ručně, zatímco k využití nedrancovatelných zdrojů je nutná těžká technika a kvalifikovaná pracovní síla, kterou je většinou schopen poskytnout stát či zahraniční nadnárodní těžařská korporace. Za války v Kongu šlo vypořádat, že povstalci opravdu usilovali o kontrolu nad drancovatelnými zdroji (koltan, diamanty), zatímco naleziště mědi či kobaltu z větší části zůstala pod kontrolou vlády. Je tedy nutné hodnotit nejen počet a kvalitu zdrojů, ale i dostupnost nalezišť a způsob jejich těžby.

Jaký má vliv geografická poloha zdrojů na občanskou válku? Bylo prokázáno, že v některých případech zásadní. Například Phillipe Le Billon rozděluje zdroje podle dvou kritérií, a to podle toho jak jsou vzdáleny od hlavního města s tím, že největší vliv rebelských hnutí předpokládá na periferii. A dále podle toho, na jak velkém území je zdroj koncentrován. Jeho typologie konfliktů vymezuje 1) zdroje u hlavního města, které mohou vyvolat státní převrat, 2) koncentrované zdroje (*point-source resources*) na periferii, které mohou podporovat separatismus, 3) volně rozmístěné zdroje (*diffuse resources*) poblíž centra vedoucí k povstání a konečně 4) rozptýlené zdroje na periferii, které mohou vyvolat „warlordismus“ a přerůst až ve hnutí za nezávislost.⁵³ Ze své povahy a omezenému rozsahu se práce blížeji touto problematikou zabývat nebude.

⁵² Ross, M.: *Oil, Drugs and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War*, s.48.

⁵³ Tamtéž, s. 53-54.

5. Nerostné bohatství Demokratické republiky Kongo

Tato kapitola se zaměří na význam vybraných konžských surovin.⁵⁴ Analyzován bude jejich potenciál pro ekonomický rozvoj země, geografická dostupnost a náročnost těžby, která je spojena s jejich efektivním využitím válčícími stranami. Podrobnější analýza se bude vztahovat na šest nejvýznamnějších surovin, u kterých bude následně hodnocena role v konfliktu podle dynamiky objemu produkce a ceny. Účelem kapitoly je zhodnotit nakolik byly suroviny důležité pro financování stran a nakolik mohly ovlivnit konflikt.

Je třeba zdůraznit, že statistiky oficiální produkce neposkytují obraz produkce skutečné, jelikož mnohé těžební oblasti se vyskytovaly pod kontrolou rebelů a dalších stran. Text se také zaměří na význam certifikace a její úroveň u jednotlivých surovin.

V Kongu se nalézají celkem 18 významných nerostných surovin. Práce se však nebude zabývat zdroji minoritními, neboť pravděpodobně neměly větší význam pro konflikt, ačkoliv mohly posloužit jako financování války v některých oblastech. Pozornost bude věnována „*pěti klíčovým surovinám: koltanu, diamantům, mědi, kobaltu a zlatu, o jejichž kontrolu se v DRK bojovalo především.*“⁵⁵ Nad rámec toho bude zmíněno dřevo, jehož vliv na válku je obecně diskutabilní, ovšem v DRK se projevil.

5. 1. Koltan (kolumbit-tantalit)

Jedná se o sloučeninu kovů výjimečné tvrdosti a neobyčejně dobré vodivosti. Proto má surovina široké uplatnění v průmyslu, a to od zdravotnictví, přes výrobu turbín, odolných materiálů a jaderných reaktorů po součástky mikročipů. Mikročipy jsou základní složkou pro výrobu veškeré spotřební elektroniky. Největším producentem suroviny je Austrálie, avšak „*odhaduje se, že 80% světových nalezišť se nachází v Africe, z nichž 80% leží v DRK.*“⁵⁶

Až do počátku 90. let se surovina těžila jako vedlejší produkt cínovce (kaseritu) a obchodovalo se s ní jako s nepříliš významnou. Rozvojem náročných technologií však získala na hodnotě. Poptávka po koltanu zaznamenala exponenciální nárůst v roce 2000.⁵⁷ Zvýšení

⁵⁴ K analýze jsem zvolil 6 surovin které jsou jednak nejvýznamnější a také se o ně konflikt vedl. Například ropa a zemní plyn jsou pro DRK také podstatné, ale jejich těžba probíhá výhradně na západě země, kde se nebojovalo. Do jedné podkapitoly byla spojena měď a kobalt, protože se často těží ve stejné oblasti.

⁵⁵ Panel OSN: *Report 2001*, §170.

⁵⁶ GW: *Same Old Story*, s. 19.

⁵⁷ Jako vysvětlení se uvádí značné zvýšení výroby spotřební elektroniky, nárůst produkce hardware a přechod na novou řadu menších mobilních telefonů v době, kdy byl velký nedostatek této suroviny na trhu. Cenový skok se přirovnává doslova v odzátkování láhve vína (Kennes: 170).

poptávky o 38% oproti minulému roku mělo za následek, že se cena koltanu dramaticky posunula z 30 dolarů za libru v roce 1999 přes hranici 200 dolarů v prosinci 2000. Tato událost se nazývá jako „koltanová horečka.“⁵⁸ Ceny se posléze navrátily na 20-30 dolarů (viz graf č. 2).

Koltan z Konga dorazí na světový trh zcela neoznačený tedy jeho původ nelze spolehlivě vystopovat. Na rozdíl od konfliktních diamantů, v obchodování s koltanem zcela chybí certifikační proces.⁵⁹ Během války byla zjevná re-exportní politika Rwandy (i Ugandy), kdy státy vyvážely suroviny, které dříve netěžily a jejichž naleziště se na jejich území ani nevyskytovala.⁶⁰

Podobně jako další autoři, Dena Montague shrnuje, že z koltanu se stala nejvíce lukrativní surovina a bojovalo se o ni více než o kteroukoliv jinou v DRK.⁶¹ Tento zásadní vliv na konflikt je patrně dán kombinací velmi snadné těžby a vysokého poměru váhy k ceně (*value-to-price*). Ve zprávách Panelu expertů se opakovaně uvádí, že rwandská armáda na těžbě koltanu mezi roky 1999 a 2000 vydělávala 20 milionů USD za měsíc. V tom období „se počet střetů zvyšoval kolem nalezišť koltanu v tzv. koltanovém pásu, který se rozkládá od Bunia ke Goma, Bukavu a Kindu.“⁶²

5. 2. Měď a kobalt

V DRC se nachází 34% světových rezerv kobaltu a přibližně 10% světových zásob mědi. Právě kobalt, který je vysoce důležitý pro průmyslovou výrobu, baterie a vojenské technologie, je považován za „nejdůležitější potenciální zdroj zisků DRK.“⁶³ Do roku 1978 byl Zair globálním exportérem, dnes se DRK řadí mezi pět nejvýznamnějších.

Těžba, zpracování a distribuce těchto surovin vyžaduje značné investice na podporu příchodu zahraničních korporací.⁶⁴ Stažení zahraničních korporací během občanské války poškodilo odbyt a ceny mědi na světovém trhu tak během let 1998 až 2003 vzrostly pětinasobně.⁶⁵

⁵⁸ Totolo, E. : *Coltan and Conflict in DRC*, s. 2.

⁵⁹ Montague, D.: *Stolen Goods: Coltan and Conflict in the Democratic Republic of Congo*, s. 105.

⁶⁰ Panel OSN: *Report 2001*, §174.

⁶¹ Montague, D.: *Stolen Goods: Coltan and Conflict in the Democratic Republic of Congo*, s. 104.

⁶² Tamtéž, s. 112.

⁶³ GW: *Same Old Story*, s. 23.

⁶⁴ Koning, R.: *Resource-Conflict Links in Sierra Leone and the Democratic Republic of the Congo*, s. 10.

⁶⁵ Informační servis MBendi (<http://www.mbendi.com/indy/ming/cppr/af/zr/p0005.htm>).

Oproti tomu od roku 2001 ceny kobaltu klesaly a dosáhly hranice 6-7 dolarů za libru, což je nejnižší hodnota vůbec.⁶⁶

Naleziště těchto surovin se nacházejí především na jihovýchodě země v provincii Katanga. Významné je, že oba zdroje patří mezi nedrancovatelné a jejich těžišť se zpravidla nacházela pod kontrolou vlády, což potvrzuje teorii Michaela Rosse o eminentním zájmu povstalců o zdroje drancovatelné.

5. 3. Diamanty

Diamanty se v DRC těží velmi snadno a v Africe jsou obecně jedním z nejrozšířenějších zdrojů k získávání prostředků pro ozbrojené konflikty a organizovaný zločin. Cena diamantů je na mezinárodních trzích relativně konstantní a surovina má největší rozdíl v poměru ceny a váhy (*value-to-price*) ze všech nerostů v Kongu, s výjimkou koltanu při jeho zvýšené ceně. V obchodě s diamanty je významný pokus o kontrolu původu a certifikaci zdrojů na základě procesu z Kimberley.⁶⁷

V DRC se diamanty žádným způsobem dále nezpracovávají, země je pouze producentem a dopravním uzlem pro export této suroviny z dalších afrických zemí. Hlavní světové centrum obchodu s diamanty jsou Antverpy.⁶⁸ Tam také směřuje 88% certifikovaných diamantů z DRC.⁶⁹

Vliv diamantů na konflikt je zpravidla velmi významný. Diamanty se těží buďto náročně v hlubinných dolech anebo primitivní technikou v deltách řek. Riziko občanské války v zemích, kde se těží diamanty je vysoké a neobyčejně vysoké pokud jde o diamanty říční (aluviální).⁷⁰ Tedy lze vyvodit, že diamanty jsou zdroj nedrancovatelný, pokud jsou hlubinné a v případě říčních diamantů jde o surovinu drancovatelnou.

V Kongu převažují aluviální diamanty a bohatá naleziště se koncentrují v západní i východní části provincie Kasai, zejména kolem metropole Mbuji-Mayi.

⁶⁶ GW: *Same Old Story*, s. 25.

⁶⁷ Kimberlejský proces je označení série jednání mezi státy, nestátními aktéry (především neziskovými organizacemi) a diamantovým průmyslem. Cílem je stanovit minimální mezinárodní standardy pro vývoz a dovoz surových diamantů. Tyto standardy byly stanoveny v roce 2002 v dobrovolné deklaraci z Interlaken, kterou podepsalo 48 států, mezi nimi hlavní vývozci a dovozci diamantů. (www.kimberleyprocess.com/documents/).

⁶⁸ Další centra jsou Londýn, New York, Johannesburg, Dubai, Tel Aviv nebo Bombaj, ovšem 80% světových diamantů prochází právě přes Antverpy.

⁶⁹ GW: *Same Old Story*, s. 30.

⁷⁰ Ross.M.: *Oil, Drugs and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War*, s. 52.

Ceny diamantů hodnotí tzv. *rapaport*⁷¹ Vysokou cenu způsobují také výlučně tržní faktory, mezi nimiž hraje prim neustálé zvyšování poptávky. Tomu napomáhá zejména současná liberalizace trhu s drahými kovy v Číně, která zvyšuje poptávku nejen po broušených diamantech, ale čím dál tím častěji míří do nejlidnatější země světa i nebroušené kameny, jejichž zpracování se zde začíná rozvíjet velmi rychlým tempem (podobně jako mnohá jiná odvětví). Poptávka by navíc měla růst i v příštích letech a tak i v budoucnu se celosvětově prodá více diamantů, než se jich vytěží.

Diamantový průmysl zaznamenává stabilní růst cen o 3-5 % ročně (viz graf č. 4), ale ty někdy skočí i o 20-27%. „*Diamant se obchoduje celosvětově v dolarech, tudíž se může sejít nárůst dolarové-nominální ceny s posunem kurzu a tehdy může být změna ceny poměrně výrazná.*“⁷²

5. 4. Zlato

Zlato je odnepaměti něco, oč se spory vedou. Dnes se těží na mnoha místech světa. V Kongu se nachází hlavně na severovýchodě země a řadí se po kobaltu k nejperspektivnějším z potenciálních zdrojů bohatství pro zemi.

Těžba zlata v DRK probíhá za užití primitivní technologie často v opuštěných dolech a zpravidla se na ní podíleli vojáci armády, která oblast kontrolovala. O naleziště se vedly intenzivní boje snad také proto, že se nacházejí v blízkosti *koltanového pásu* (coltan belt). Do jaké míry těžba zlata vynášela rebelům, lze usoudit ze statistik RCD-Goma napojené na Rwandu, která v roce 1999 prodávala 60 kg zlata měsíčně, v roce 2000 to bylo 100 kg.⁷³

Cena zlata má v posledních tendenci lehce stoupat, po dobu války v DRK byla v zásadě konstantní.

5. 6. Dřevo

Tropický deštný prales v Kongu není jen nejrozsáhlejším v Africe, ale také druhým největším lesním systémem na světě hned po Amazonském deštném pralese. V roce 2004 bylo přibližně 40% rozlohy lesů pod statní kontrolou, zbylých 60% se nacházelo na území rebelů a jejich spojenců. Dřevo jistě nepatří mezi lukrativní suroviny jako vzácné kovy, ale jeho světová poptávka je na vzestupu.

⁷¹ Rapaport je celosvětově uznávaný systém monitorující dění ve všech odvětvích diamantového průmyslu, od těžby suroviny až po maloobchod šperků. Součástí je vydávaný index velkoobchodních cen - Rapaport Diamond Report, který je sestavován na základě podrobné analýzy trhu. (www.dic.as).

⁷² Informace pochází s jeho svolením od ředitele české pobočky Diamond International Corporation D.I.C. a.s.

⁷³GW: *Same Old Story*, s. 33.

Těžba dřeva mohla mít na konžský konflikt dopad, neboť: „*Občanská válka v podstatě přerušila oficiální těžbu dřeva, jelikož nejlepší lesy se ocitly pod kontrolou rebelských frakcí, které buďto začaly těžbu protizákonně anebo zničily stávající infrastrukturu pro dřevařský průmysl.*“⁷⁴

Z obecného hlediska je vliv těžby dřeva na občanskou válku sporný. Klare chápe dřevo jako každý jiný zdroj, který má odpovídající roli. Ross oponuje tím, že dřevo je zkrátka marginální.⁷⁵ Otázku zda nízká cena dřeva nebyla kompenzována značnou rozlohou probíhající ilegální těžby, je třeba věnovat další výzkum. Prozatím nevznikla detailní studie vlivu těžby dřeva na konflikty a tak oproti zdrojům ostatním ponechám dřevu sekundární důležitost.

⁷⁴Tamtéž, s. 35.

⁷⁵Ross.M.: *Oil, Drugs and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War* ,s. 53.

6. Světový obchod

Přesvědčení, že obchod zvyšuje počet konfliktů se pojí s politickým realismem a historicky s merkantilismem,⁷⁶ který chápe použití síly jako prostředek k získání obchodních výhod. Marxistická perspektiva nahlíží na konflikt jako na pozůstatek koloniálního rozdělení světa, kdy kapitalisté využívají sílu k ustanovení výhodných podmínek pro obchod, který ovládají. Odlišné pojetí nabízí liberalismus, který použití síly odmítá a vyzdvihuje zisky ze vzájemné interakce všech zúčastněných. Když mohou všechny strany prosperovat, válka postrádá smysl. Logika je podpořena empirickým výzkumem, který dokazuje, že roli hraje i geografická blízkost. Mezi zeměmi, které spolu obchodují nedochází k použití síly.⁷⁷

V duchu klasické liberální teze o konfliktu Klare konstatuje, že: „*Ve většině případů se tyto konflikty vyřeší, aniž by se přistupovalo k násilí, jelikož národy se dokáží dohodnout na společném řešení situace. Mechanismy globálního trhu takové vyústění konfliktů podporují jelikož: ekonomické zisky z kompromisu jsou obecně mnohonásobně vyšší než cena války a tak většina států zvolí to, že ustoupí ze svých maximálních požadavků pokud má zaručeno, že se na ní dostane rozumný díl koláče.*“⁷⁸

Ale na druhou stranu také uznává, že negociace a mechanismy trhu nefungují za každé situace. V některých případech, zdroje o které se spor veden, jsou chápány jako natolik zásadní pro národní přežití nebo přijatelnou hospodářskou situaci, že kompromis je nemyslitelný.⁷⁹ A jako jeden z možných případů selhání trhu přímo uvádí, že: „*Mechanismy globálního trhu mohou rovněž riziko konfliktu zvyšovat, a to zejména pokud je peněžní hodnota sporného zdroje natolik vysoká, že žádná ze stran činících si na něj nárok, nemůže jeho ztrátu akceptovat. To se zdá být případ Demokratické republiky Kongo (dříve Zairu), kde spolu bojovalo několik vnitrostátních frakcí a řada okolních zemí o kontrolu nad lukrativními nalezišti zlata na jihu a východě země.*“⁸⁰

Otázka je, zda se Kongo do globálního obchodu zapojuje a má možnost z něj těžit anebo stojí mimo něj a pouze poskytuje suroviny. Samotný export primárních komodit jistě není žádoucí formou obchodní výměny. Renner se domnívá, že zodpovědnost za konflikt v Kongu neleží pouze na zemích regionu, které umožnily transit surovin, ale rovněž na zemích více

⁷⁶ Humphreys, M.: *Economics and Violent Conflict*, s. 7.

⁷⁷ Tamtéž, s. 8.

⁷⁸ Klare, M.: *Resource Wars*, s. 23.

⁷⁹ Tamtéž, s. 24.

⁸⁰ Tamtéž, s. 24.

vzdálených a obchodních korporacích, které záměrně nebo nezáměrně usnadnily obchodování se zdroji DRK tím, že je nakupovaly a dopravovaly na trhy průmyslových zemí.“⁸¹

Panel OSN se zabývá otázkou „*jak mechanismy trhu ovlivňují ilegální těžbu*“ a doporučuje certifikační schéma po vzoru Kimberley zavést i pro ostatní suroviny.⁸² Za svůj cíl prohlašuje: „*nikoliv obchodu bránit, ale najít způsoby, které by eliminovaly dopady války a těžby surovin na lidské životy v DRK.*“⁸³ Dena Montague se v kontextu toho ptá: „*zda by mezinárodní obchod neměl probíhat pouze mezi zeměmi s legitimní vládou.*“⁸⁴

6. 1. Vliv cen surovin na konflikt v Kongu

Zpráva Panelu OSN nalézají přímou spojitost mezi ilegální těžbou a pokračováním války v případě Rwandy, Ugandy a většiny povstaleckých milic.⁸⁵ V kapitole 5. byly podrobně rozebrány nejvýznamnější zdroje, které se v DRK nacházejí. Následující kapitoly se budou zabývat tím, jak ceny konkrétních surovin působí na fáze války.

V Kongu se nalézají suroviny jak drancovatelné, tak nedrancovatelné a potvrdilo se, že vláda zpravidla kontrolovala zdroje nedrancovatelné, zatímco rebelové opakovaně usilovali o kontrolu zdrojů drancovatelných.⁸⁶ Je vyzpozorováno, že nedrancovatelné zdroje mají tendenci válku zkracovat jelikož jsou výhodou pro silnější stranu, která je kontroluje. Oproti tomu drancovatelné zdroje válku zpravidla prodlužují, jelikož jsou výhodou pro stranu slabší nebo strany obě. V Kongu se potvrdilo rozdělení zdrojů mezi vládní síly a rebely, ale převážil efekt prodlužování bojů díky snadnému zisku z drancovatelných surovin. Hraje cena stejnou roli u těchto zdrojů?

Navzdory vyhlášení příměří na konci roku 1999, si síly cizích zemí jen upevnily svoji pozici v boji o kontrolu nerostných surovin a teritoria.⁸⁷ Situace na začátku roku 2002 poblíž Bukawu, města hraničícího se Rwandou, podle slov asi třicetiletého člena milice Interhamwe vypadala takto:

⁸¹ Renner, M.: *Anatomy of Resource Wars*, s. 31.

⁸² Panel OSN: *Report 2002*, §31.

⁸³ Panel OSN: *Final Report*, §141.

⁸⁴ Montague, D.: *Stolen Goods: Coltan and Conflict in the Democratic Republic of Congo*, s. 107.

⁸⁵ Panel OSN: *Adendum to Report*, s. 20-25.

⁸⁶ Ross, M.: *Oil, Drugs and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil Wars*, s. 58.

⁸⁷ Panel OSN: *Final Report*, §36.

*„Poslední dva roky už s RPA nebojujeme. Jsou válkou unaveni stejně jako my a v každém případě tu nejsou proto, aby nás pronásledovali, jak předstírají. Těží tu koltan a zlato a okrádají obyvatelstvo. To je důvod proč tu jsou“.*⁸⁸

Ze šesti popsaných surovin (kapitola 5) je nutné vybrat jen ty, u kterých může cena být relevantní faktor. Vzhledem k sekundárnímu významu oproti ostatním zdrojům si dovolím opomenout dřevo, jehož vliv na konflikt je stále předmětem sporů. Analýza se také nebude zabývat mědí a kobaltem ze dvou důvodů: v první řadě se jedná o zdroje nedrancovatelné, což znamená, že povstalecké skupiny z nich zpravidla nemohly těžit. A dále proto, že jejich naleziště byla během války převážně pod kontrolou vlády.⁸⁹ V následujících podkapitolách tedy zaměřím svoji pozornost na koltan, zlato a diamanty, jelikož se nacházejí téměř výhradně v konfliktní zóně, na trhu mají velmi vysokou hodnotu anebo se jejich cena dynamicky vyvíjela (koltan). Nyní budu analyzovat, jak se konkrétní ceny surovin promítly do vývoje války a zda mělo vliv zvyšování a snižování cen na intenzitu bojů v souladu se stanovenými hypotézami.

6.2. Koltan

Z důvodu prudkého zvýšení poptávky a pádu nabídky (kapitola 5.1.) v roce 2000 vystoupala cena koltanu z původních 20-30 dolarů nad hranici 200 dolarů, ale v polovině roku 2001 se opět vrátila na původní hodnotu (viz graf č. 2). Dle obou úvodních hypotéz měla tato událost na konflikt výrazný vliv a zjevně pozměnila strategii aktérů války. Tento případ hypotézy práce dále podporuje, neboť je jisté, že kauzální vztah není opačný, tedy konflikt neměl vliv na cenu koltanu (kapitola 5.1.). Na tyto události se nyní v následujících podkapitolách podívám podrobněji.

6.2.1. Růst ceny (1999-2000)

Boje nabyly na intenzitě v srpnu 1999 v Kinsagani mezi frakcemi podporovanými Kinshasou na jedné a Ugandou na druhé straně. Tehdy cena koltanu začala prudce stoupat. Ještě silnější konfrontace nastaly na jaře roku 2000. Více než kmenové či ideové nepřátelství, bitvy

⁸⁸ Tamtéž, §68.

⁸⁹ Panel OSN: *Interim Report 2001*, §35.

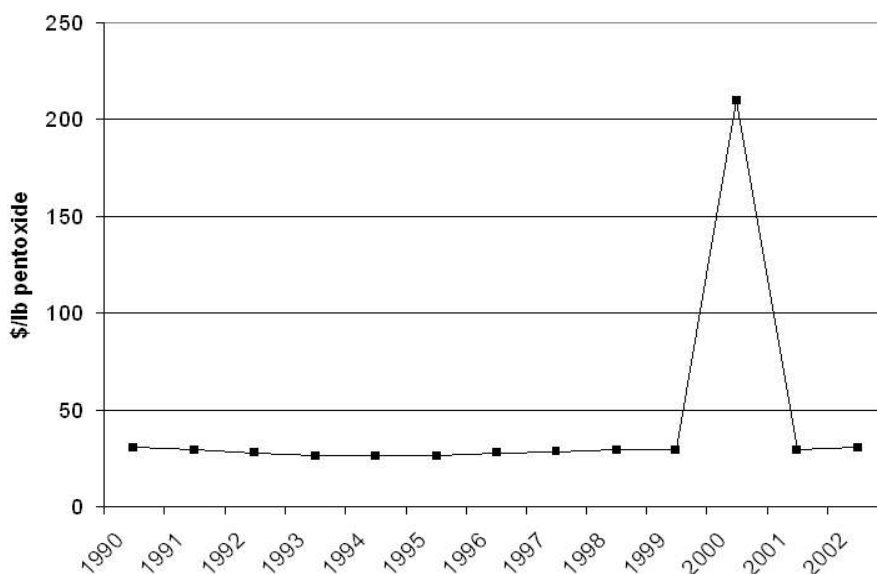
reflektovaly nesmiřitelnou rivalitu o kontrolu bohatých nalezišť zlata, diamantů a koltanu v oblasti.⁹⁰

Detailní analýza intenzity bojů mezi lety 1999 až 2001 vypovídá o snížení počtu střetů na oficiální frontě na 96 za rok, ale zvýšení intenzity střetů na nestálé frontě, na které „od května do prosince 2000 bylo zaznamenáno 177 střetů. Bojiště se pohybují zpravidla okolo nalezišť koltanu a diamantů.“⁹¹ Panel dále konstatuje: „že většina bojů mezi rwandskými vojáky a skupinami *Mayi-Mayi* se odehrává v tzv. koltanovém pásu.“⁹² Přímá svědectví z té doby hovoří o vojácích Rwandy i Ugandy, kteří poskytovali ochranu koltanových a diamantových dolů.⁹³

Panel OSN, který tehdy doporučil zákaz nákupu suroviny z DRK, ve své zprávě dále shledává, že „je zřejmé, že střety za posledních sedm měsíců v provincii *Orientale* a *Kivu* mezi *Mayi-Mayi* a *UPDF* a povstaleckou *MLC* jsou v přímé souvislosti s kontrolou nalezišť zlata a koltanu.“ A také, že intenzivní boje v regionu *Fizi Baraka* probíhají, jelikož se jedná o „klíčovou tranzitní zónu pro obchodování se surovinami na sever i jih mezi provinciemi *Katanga* a *Kivu*.“⁹⁴

Graf č. 2: Světová cena koltanu.

Zdroj: Sharp, R.: *Illegal and conflict resources*, Global Witness

⁹⁰ Lemarchand, R.: *The Dynamics of Violence in Central Africa*, s. 47.

⁹¹ Panel OSN: *Report 2001*, §176.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Panel OSN: *Interim Report 2002*, §59.

6.2.2. Propad ceny (2000-2002)

Dle zprávy Panelu bylo nejvíce vojenské aktivity od dubna 2001 zaznamenáno v jižním Kivu a na hranicích se Rwandou a Burundi. Strategie Rwandy spočívala v kontrole provincie Kivu z vojenských a ekonomických důvodů. Až události v roce 2001 měly vliv na její taktiku, kdy ustoupila na hranice. „Snížení ceny koltanu tvrdě zredukovalo příjmy konžských povstaleckých skupin jako např. RCD-Goma.“⁹⁵ Zpráva dále uvádí, že kvůli propadu ceny ze šesti nalezišť pouze jedno dokázalo této frakci zaplatit povinný podíl. A tak si ve výsledku povstalci „museli obstarat jiný zdroj příjmu“. Ve zprávě z května 2002 se konstatuje, že „přes prudký pokles cen koltanu stále probíhá těžba a export suroviny.“⁹⁶ V roce 2001, když se RCD-Goma snížily příjmy, začala se uchýlovat k rabování vesnic a novým pokusům o převzetí kontroly nad nalezišti zlata, koltanu a diamantů.⁹⁷

Jak reagoval trh po pádu ceny koltanu? Obchodní zástupce společnosti CONMET, Valentina Piskunová vysvětluje, že „stálá mezinárodní poptávka po koltanu z DRK je dána velmi levnou pracovní silou.“⁹⁸ Utváření ceny koltanu má dva kroky. Nejprve rwandští překupníci nabídnou cenu konžským pracovníkům na nalezištích (cena I) a poté tak učiní obchodní korporace vůči svým rwandským a ugandským protějškům (Cena II). Cena II by se měla blížit ceně na světovém trhu.⁹⁹ To potvrzuje i výrok konžského překupníka v Goma:

*“Vše je tu skryté. Věříme, že prodáváme náš koltan Konžanům, ale ve skutečnosti ho prodáváme Rwandanům, kteří tu vládou. To oni si pohodlně určí cenu, jelikož my nemáme komu jinému prodat než jim. Co se týče koltanu, mají úplný monopol.”*¹⁰⁰

V říjnu 2000 se do boje o koltanová naleziště zapojila také UPDF.¹⁰¹ Těžké boje na východě vypukly nanovo. Oblasti střetů se pohybovaly po celé východní části země, táhly se od provincie Orientale ke hranicím Ugandy, skrze severní i jižní Kivu na jihozápad do krajů Maniema a Katanga. Město Butembo, hlavní uzel obchodování bylo opakovaně napadáno. Za tři a půl roku trvání konfliktu se o ekonomicky strategické oblasti střetaly různé armády.¹⁰²

⁹⁵ Panel OSN: *Report 2001*, §19.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Panel OSN: *Interim Report*, §78.

⁹⁸ Panel OSN: *Final Report*, §109.

⁹⁹ Tamtéž, §177.

¹⁰⁰ Moyroud, C.-Katunga, J.: *Coltan Exploration in Eastern Democratic Republic of the Congo* s. 176.

¹⁰¹ Panel OSN: *Report 2001*, §180.

¹⁰² Panel OSN: *Inerim Report*, §39.

Z analýzy daného období tedy vyplývá, že *v období zvýšení ceny koltanu, se intenzita bojů o jeho naleziště zvýšila* a tudíž hypotézu lze považovat za potvrzenou. Samozřejmě je ale potřeba vzít v úvahu, že analýza vzhledem k limitovanému prostoru pracovala pouze s omezeným množstvím příkladů, pro její širší uplatnění by bylo potřeba ji dále zkoumat v širším časovém horizontu.

Snížení ceny koltanu mělo za následek zvýšení intenzity bojových akcí jedné z největších frakcí, RCD-Goma. Tedy *za období snížení ceny koltanu se intenzita bojových akcí také zvýšila*, a to v tomto případě z důvodu nedostatečných příjmů jednoho z hlavních aktérů. Dostupné informace daný trend potvrzují a hypotéza je tak alespoň v tomto případě potvrzena, i když pro absolutizaci tohoto tvrzení by bylo potřeba prozkoumat další příklady a širší podkladový materiál.

6.3. Zlato

Světová cena zlata je poměrně stabilní. Za doby války započal v roce 2001 pouze pozvolný nárůst. Jak se do vývoje bojů mohl promítnout?

Na úvod je třeba zmínit, že největší naleziště zlata se nacházejí na východě země v provinciích Kivu, Maniema a okolo Ituri. Toto území bylo ohniskem nepokojů po celou dobu války, mimo jiné proto, že se tam nalézají naleziště koltanu.

Zlaté doly byly předmětem bojů neustále, ale zda i cena suroviny měla vliv na konflikt, nelze určit ze dvou důvodů. Jednak vývoj ceny nebyl v období nijak významný a dále těžba zlata probíhala často paralelně s těžbou koltanu, který hrál důležitější roli, a to nejen za doby „koltanové horečky“. Lze říci, že koltan byl pro bojující strany o něco víc žádoucí z důvodu lepšího poměru váhy k ceně. Z toho usuzuji, že pokud (vysoká) cena zlata byla za dobu války téměř konstantní, nelze na základě úvodních hypotéz formulovat více než naprosto obecný závěr, že *vysoká cena zlata měla na konflikt stálý a významný vliv*.

Graf č. 3: **Historický vývoj ceny zlata (dolar/trojská unce).** Zdroj: World Gold Council

6.4. Diamanty

Ve zprávě Panelu stojí psáno, že „*Díky rozsahu průmyslu a relativně stabilní ceně je již ustáleným pravidlem, že diamanty mají značný efekt na konflikty v Africe. DRK není výjimkou.*“¹⁰³ Ačkoliv vzhledem k procesu z Kimberley by diamanty měly procházet důkladným procesem certifikace, ve zprávě dále stojí, že „*diamanty z okolí Kisangani poskytovaly povstalcům, RPA a UPDF zdroj příjmů k vedení války.*“¹⁰⁴

Z výše zmíněného vyvozují, že diamanty, které v minulosti dostávaly přívlastka „konfliktní“ či „krvavé“, měly na konflikt výrazný vliv, neboť z jejich těžby plynuly značné příjmy. Jejich cena za let 1998 až 2003 lehce rostla a z logických důvodů jejich těžba (podobně jako těžba zlata) byla mnohonásobně větší motivací než např. těžba dřeva.

Mezi diamanty a koltanem ovšem spatřuji zásadní rozdíl v tom, že diamanty jsou již dlouho předmětem konfliktů, často ve spojení s občanskými válkami¹⁰⁵, zatímco koltan své uplatnění v průmyslu získal teprve nedávno. K nárůstu poptávky došlo za doby války a růst ceny konflikt přímo ovlivnil. Na rozdíl od diamantů, u koltanu jako relativně nové suroviny přirozeně neexistuje proces certifikace.

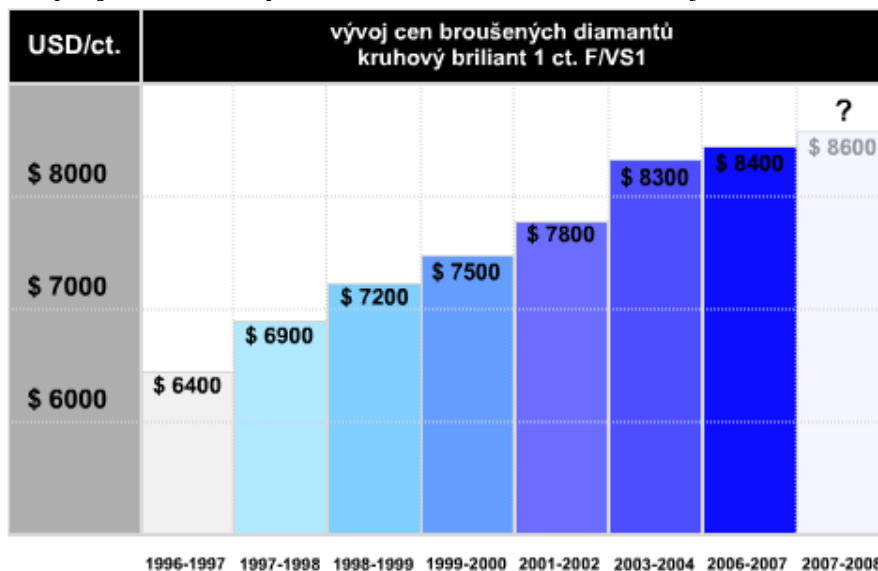
¹⁰³ Panel OSN: *Report 2001*, §36.

¹⁰⁴ Tamtéž, §44.

¹⁰⁵ Například konflikty v Libérii, Sierra Leone, DRC.

Z celkové analýzy opět vyplývá pouze to, že i vysoká cena diamantů měla na konflikt výrazný konstantní vliv.

Graf č. 4: Vývoj cen broušených diamantů o váze 1 karát. Zdroj: Diamond Trade Center

Závěr

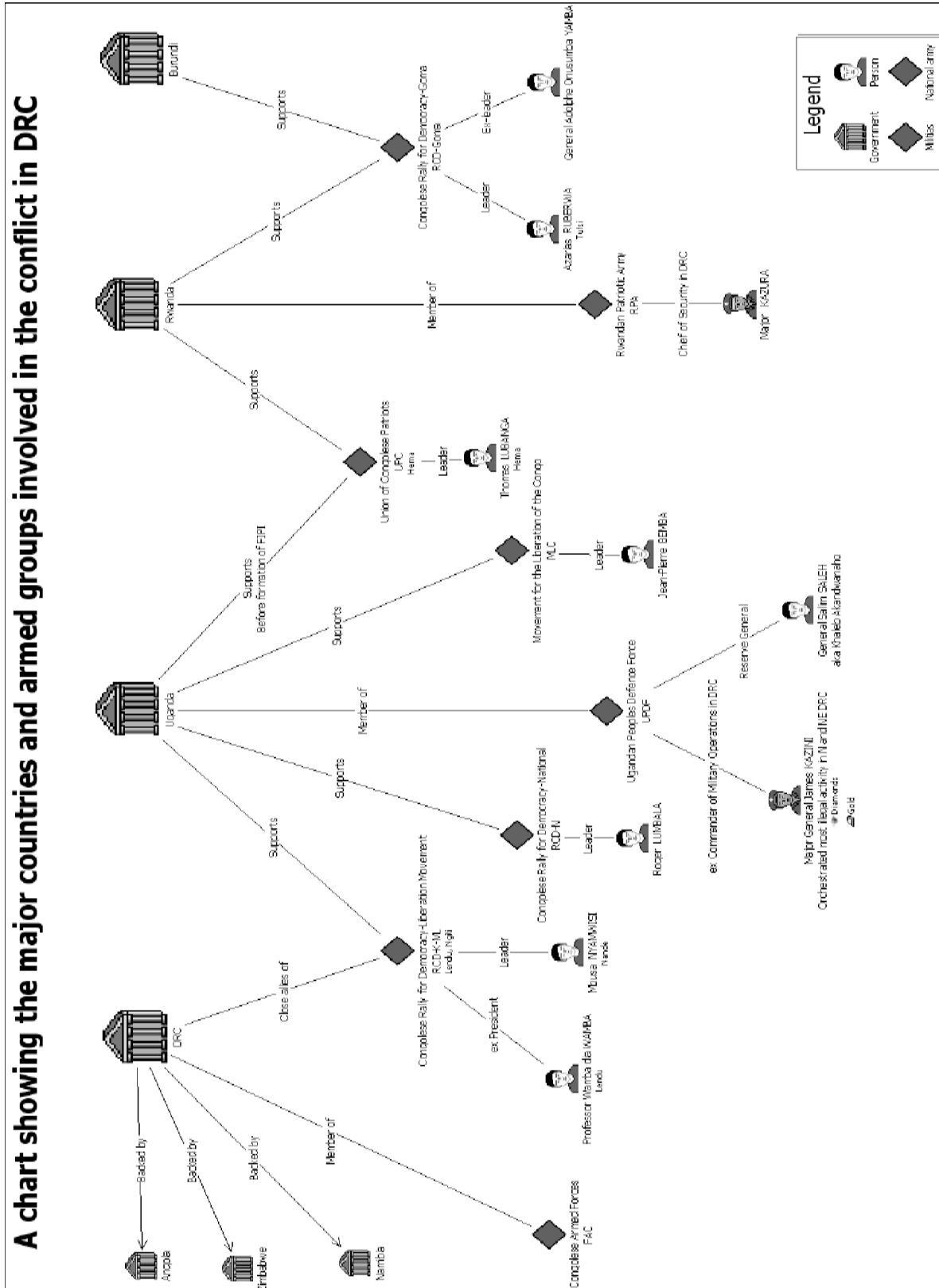
Při stanovování hypotéz práce jsem předpokládal, že světové ceny primárních komodit mají vliv na konflikty o suroviny. Stanovil jsem si hypotézy, že intenzitu války zvyšuje jak cena rostoucí, tak klesající. Pro jejich potvrzení jsem zkoumal, jak se do vývoje konfliktu v Demokratické republice Kongo promítly ceny přírodních zdrojů, o které se nejvíce bojovalo. Z analýzy daného období vyplývá, že fáze války výrazně ovlivnila cena koltanu, jedné z nejdůležitějších surovin země. První hypotéza se potvrdila, neboť při zvýšené ceně koltanu se intenzivněji bojovalo o jeho naleziště. Hypotézu, zda intenzitu konfliktu ovlivňuje i klesání ceny zdroje, se v Kongu rovněž podařilo potvrdit, neboť minimálně jedna z hlavních frakcí usilovala o zachování příjmů z prodeje surovin.

Na případě války v Kongu lze pozorovat jeden důležitý fakt, že v chování povstalců a jejich spojenců rozhodovaly zejména ceny drancovatelných surovin. V limitech daných rozsahem práce a výběrem daného konfliktu se hypotézy potvrdily, nicméně bylo by vhodné dále je upřesnit a aplikovat na větším množství situací.

Na základě bližšího seznámení s tématem, zastávám názor, že regulace obchodu s konfliktními surovinami (dle návrhu závěrečné zprávy Panelu OSN) je důležitou součástí řešení přetrvávající nestability v Demokratické republice Kongo.

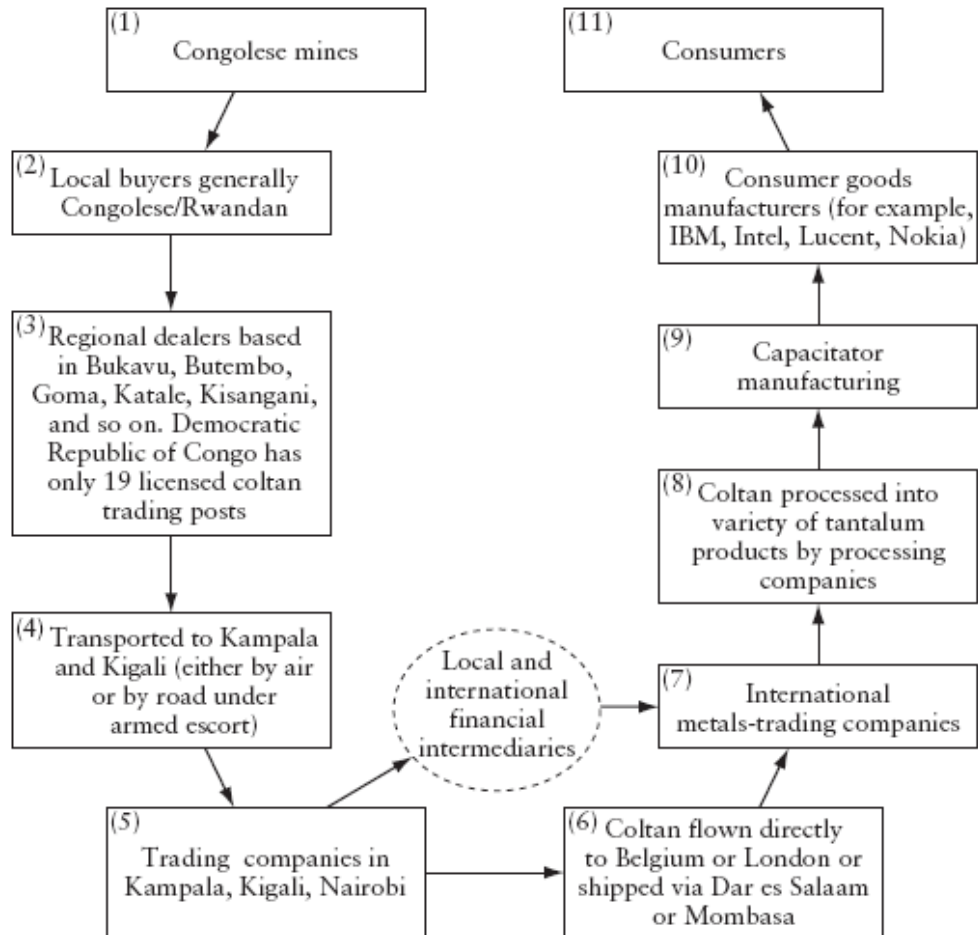
Příloha č. 1: Přehled nejdůležitějších zemí a ozbrojených skupin konžského konfliktu

Zdroj:(Global Witness, s.14)

Příloha č. 2: Cesta koltanu vytěženého na východě Demokratické republiky Kongo

(Zdroj: Collier, P.-Hoeffler, A.: *Greed and Grievance in Civil War*, s. 3)

Seznam literatury

- Ballentine, K.: *Program on Economic Agendas in Civil Wars: Principal Research Findings and Policy Recommendations*, New York, International Peace Academy, 2004.
- Ballentine, K.; Sherman, J.: *The Political Economy of Armed Conflict*, London, Boulder, 2003.
- Collier, P. – Bannon, I. (Eds.): *Natural Resources and Violent Conflict*, Washington DC, The World Bank, 2003.
- Collier, P. - Hoeffler, A.: *Greed and Grievance in Civil War*, Oxford Economic Papers, Vol 56, s. 563-95, 2004.
- Collier, P. – Sambanis, N. (Eds.): *Understanding Civil War: Volume 1: Africa*, Washington DC, The World Bank, 2005.
- Fearon, J.(2007): *Iraq's Civil War*, Foreign Affairs, March/April.
- Global Witness: *Same Old Story: A background study on natural resources in the Democratic Republic of Kongo*, Washington DC, GW Publishing Inc., 2004.
- Humphreys, M.: *Economics and Violent Conflict*, Harvard University Press, 2003.
- Kennes, E. :*The DRC: Structures of Greed, Network of Need* in Arnson, C.- Hartman, W. (Eds.): *Rethinking the Economics of War: The intersection of Need, Creed and Greed*, Washington DC, Woodrow Wilson Center Press, 2005.
- Klare, M.: *Resource Wars: New Landscape of Global Conflict*, New York, Henry Holt and Company, 2004.
- Klusáček, J.: *Rizikové faktory vypuknutí občanské války*, bakalářská práce Brno, FSS MU, 2008.
- Klusáček, J.: *Globální potravinová krize, mezinárodní ekonomické organizace a nefungující státy v Třetím světě*, FSS MU, Brno, 2007.
- Koning, R. de: *Resource-Conflict Links in Sierra Leone and the Democratic Republic of the Congo*, SIPRI Insights on Peace and Security, no. 2008/2.
- Lemarchand, R.: *The Dynamics of Violence in Central Africa*, Philadelphia, University of Pennsylvania Publishing, 2009.
- Montague, D.: *Stolen Goods: Coltan and Conflict in the Democratic Republic of Congo*, SAIS Review, vol. XXII, n. 1, 2002.

Moyroud, C. - Katunga, J.: *Coltan Exploration in Eastern Democratic Republic of the Congo* in Lind, J. - Sturman, K. (Eds.): *Scarcity and Surfeit, The Ecology of Africa's Conflicts*, Pretoria, South African Institute for Security Studies, 2002.

Ndikumana, L. –Emizet, K. : *The Economics of Civil War: The Case of the Democratic Republic of Congo* in Collier, P. – Sambanis, N.(Eds.): *Understanding Civil War, Volume 1: Africa*, Washington DC, The World Bank, 2005.

Papayrakis, E. – Gerlagh, R. (2004): “*The Resource Curse Hypothesis and its Transmission Channels*”, *Journal of Comparative Economics* 32 ,s. 181–93.

Renner, M.: *The Anatomy of Resource Wars*, Washington DC, WorldWatch Paper, 2002.

Ross, M.:*The Natural Resource Curse: How Wealth Can Make You Poor* in Collier, P. – Bannon, I. (Eds.): *Natural Resources and Violent Conflict*, Washington DC, The World Bank, 2003, s. 17-43.

Ross, M.(2004):*What Do We Know About Natural Resources and Civil War?* *Journal of Peace research*, vol. 41, no. 3, pp. 337-356.

Ross, M.: *Oil, Drugs and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War* in Ballentine, K.; Sherman, J. (Eds.): *The Political Economy of Armed Conflict*, London, Boulder, 2003, s. 47-73.

Totolo, E.(2009): *Coltan and Conflict in DRC*, on-line text (<http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?ots591=4888CAA0-B3DB-1461-98B9-E20E7B9C13D4&lng=en&id=96390>), ke dni 3.5. 2009.

Tyler, S.R.:*Policy Implications of Natural Resource Conflict Management*, on line text (<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN022237.pdf>), ke dni 3.5.2009.

UN Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo: *Adendum to Report 2001*.

UN Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo: *Report of the Panel 2001*.

UN Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo: *Final Report 2002*.

Urbanec, J.: *Občanská válka v Kongu. Analýza příčin občanské války v Demokratické republice Kongo*, bakalářská práce, Brno, FSS MU, 2007.

Vaďura, V.: *Teorie etnického konfliktu* in Šmíd, T. - Vaďura, V.: *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 9-44.

Internetové zdroje

Zprávy Panelu expertů OSN (<http://www.un.org/africa/osaa/reports.html>).

Stránky Kimberlejského procesu (www.kimberleyprocess.com/documents/).

Informační servis MBendi (www.mbendi.co.za/indy/ming/cppr/af/zr/p0005.htm).

MONUC (<http://monuc.unmissions.org/>).

Stockholm International Peace Research Institute (<http://www.sipri.org/>).

US Institute of Peace (http://www.usip.org/library/pa/drc/drc_07101999_toc.html).

Human Rights Watch (http://www.hrw.org/en/search/apachesolr_search/DRC).

Int. Rescue Committee (<http://www.theirc.org/special-report/congo-forgotten-crisis.html>).

World Gold Council (<http://www.research.gold.org/prices/monthly/>).

Diamond International Corporation (http://dic.as/en/0_357-rapaport_-_price_guarantee).

Seznam grafů a příloh

Graf č. 1 : Přírodní zdroje a riziko konfliktu v nízko-příjmových zemích, s. 10.

Graf č. 2 : Světová cena koltanu, s. 31.

Graf č. 3 : Historický vývoj ceny zlata, s. 34.

Graf č. 4 : Vývoj cen broušených diamantů o váze 1 karát, s. 35.

Příloha č. 1 : Přehled nejdůležitějších zemí a ozbrojených skupin konžského konfliktu, s. 37.

Příloha č. 2 : Cesta koltanu vytěženého na východě Demokratické republiky Kongo, s. 38.

Příloha č. 3 : Mapa DRK, s. 39.